

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Теліпко Наталії Олександрівни

«Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертаційного дослідження Теліпко Н.О. «Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень» зумовлена необхідністю ґрунтовного дослідження психологічних особливостей інтуїції у процесі прийняття рішень, оскільки інтуїція є важливим компонентом когнітивного процесу, який визначає ефективність прийняття рішень, особливо в умовах невизначеності та обмеженої інформації. У сучасних умовах швидких змін в економіці, технологіях і соціальних процесах, здатність швидко приймати рішення на основі інтуїтивного сприйняття реальності стає важливою складовою професійної діяльності, зокрема в управлінні, бізнесі, а також в особистісному житті.

Науковий інтерес до інтуїції як процесу прийняття рішень зростає, однак питання її психологічних особливостей залишаються недостатньо дослідженими. Існуючі психологічні підходи часто не враховують вплив інтуїції на різні рівні управлінської діяльності, а також не дають чітких уявлень про механізми взаємодії інтуїції з іншими чинниками (типами інтуїції, критичним мисленням, толерантністю до невизначеності, управлінськими вміннями, типами організаційної культури та ін.).

Отже, наукова проблема, яка досліджується у дисертаційній роботі, відповідає актуальним потребам науки, практики й запитам сучасного українського суспільства.

Важливим є те, що представлене дисертаційне дослідження виконане в межах наукових розробок комплексної науково-дослідної теми кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного

університету імені І.І. Мечникова і в контексті комплексної державної теми «Дослідження психологічного здоров'я особистості: саноцентричний підхід» (номер реєстрації 0122U000260).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Структура дисертаційної роботи Теліпко Н.О. характеризується логічністю та послідовністю, обумовлена завданнями та підпорядкована меті дослідження. Мета дослідження, яку окреслила дисертантка, повною мірою відображає сутність роботи та полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень.

Обґрунтованість наукових положень та висновків, викладених у дисертації Теліпко Н.О., підтверджується тим, що теоретико-методологічні позиції дослідження подано аргументовано і коректно. Чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які потрібно виконати для її досягнення. Методи дослідження, обрані авторкою, адекватні поставленим завданням та надають можливість їх системного вирішення. Надійність і вірогідність результатів дослідження цілком забезпечена методологічною обґрунтованістю вихідних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми, використанням авторкою широкої джерельної бази та комплексу взаємопов'язаних методів наукового пізнання, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних та якісних методів аналізу даних дослідження.

Теоретична і практична значущість результатів дослідження полягає в поглибленні наукового розуміння інтуїції як багатовимірного психологічного феномену, що відіграє ключову роль у прийнятті управлінських рішень за умов невизначеності. У роботі уточнено уявлення про типи інтуїції (холістичну, інферентну, афективну), обґрунтовано їх відмінності та механізми функціонування, а також розкрито взаємозв'язки інтуїції з критичним мисленням, толерантністю до невизначеності, емоційною стабільністю, стилем прийняття рішень і типом організаційної культури.

Запропонований підхід до розвитку інтуїції в управлінській діяльності розширює уявлення про неї як динамічну психологічну здатність, що може розвиватися під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.

Практична цінність дослідження полягає у можливості застосування результатів у діяльності менеджерів і організаційних психологів, зокрема у консультуванні, коучингу та професійному навчанні управлінців. Отримані дані є корисними для освітнього процесу у вищій школі та підготовки фахівців з управління, особливо в межах дисциплін психологічного профілю. Запропоновані методичні рекомендації сприяють формуванню інтуїтивної компетентності менеджерів відповідно до етапів управлінської кар'єри.

Безсумнівною є наукова новизна отриманих у дослідженні результатів, що полягає у тому, що авторкою висвітлено психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень як багатоаспектного когнітивно-афективного феномену, що характеризується швидкістю, цілісністю, переважно несвідомою обробкою інформації та опорою на інтегрований досвід; запропоновано концепцію розвитку інтуїції, де вона представлена як динамічна компетентність, що об'єднує холістичний, інферентний і афективний типи, формуючись під впливом досвіду, особистісних ресурсів і організаційного середовища; встановлено комплекс чинників, що впливають на розвиток інтуїції у менеджерів: емоційна стійкість, відкритість досвіду, рівень критичного мислення, управлінські навички, толерантність до невизначеності, тип організаційної культури; окреслено специфіку їхнього впливу на різних управлінських рівнях; розроблено моделі, що відображають зв'язки між типами інтуїції, їхніми предикторами (критичне мислення, толерантність до невизначеності), модераторами (досвід, культура) та результатами управлінської діяльності; поглиблено наукові уявлення про динаміку розвитку інтуїції у менеджерів та уточнено роль інтуїції як важливого когнітивно-емоційного ресурсу, що сприяє ефективності управлінських рішень в умовах невизначеності, змін і ризику; уточнено зв'язки між інтуїцією та іншими психологічними характеристиками керівників

і їх спільну роль у досягненні управлінської результативності.

Апробація результатів дисертації. Слід зазначити, що результати проведеного дослідження, які викладені у дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення й висновки дисертаційної роботи висвітлено у 8 публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з них 3 статті – у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 5 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Дисертаційну роботу викладено на 243 сторінках. Робота належно структурована і складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та 1 додатку. Дослідження побудоване на достатній джерельній базі, що складає 262 найменування (з них – 155 джерел іноземними мовами). Науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам.

Дисертаційна робота Теліпко Н.О. відзначається чіткістю і логічністю її виконання, як на етапі обґрунтування наукового апарату дослідження (визначенні актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів), так і при викладенні розділів дисертації та її висновків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт і предмет, поставлено мету, викладено завдання та теоретико-методологічні основи, визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено дані про апробацію отриманих результатів, а також впровадження їх у практику.

У контексті підготовки дисертації були поставлені і реалізовані завдання щодо опрацювання теоретичних та методологічних принципів дослідження інтуїції у прийнятті рішень і характеризування основних підходів до її вивчення та психологічних рис; розробки та обґрунтування концепції розвитку інтуїції у процесі прийняття рішень в обставинах невизначеності та розробки

і обґрунтування комплексу психодіагностичних методик; виявлення обумовленості інтуїції чинниками особистісних якостей, критичного мислення, управлінських умінь, толерантності до невизначеності, організаційної культури з урахуванням управлінського рівня; визначення системи зв'язків різних типів інтуїції (холістичної, інферентної та афективної) на різних управлінських рівнях; розробки рекомендацій щодо розвитку інтуїтивного прийняття рішень у менеджерів по мірі здобуття їх управлінського досвіду. Реалізація зазначених завдань повною мірою описана в трьох розділах дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічне основи дослідження інтуїції у процесі прийняття рішень» представлено результати міждисциплінарного аналізу феномена інтуїції (філософські, біологічні, нейробіологічні, психологічні аспекти); розглянуто психологічні підходи до вивчення інтуїції в контексті прийняття рішень, зокрема управлінських. Авторкою показано, що інтуїція є складним когнітивно-афективним феноменом, що характеризується швидкістю, спонтанністю та цілісністю, базується на усвідомленому й неусвідомленому досвіді, внутрішньому відчутті та поєднується з раціональними методами пізнання. Інтуїтивне прийняття рішень виступає доповненням до раціонального аналізу, забезпечує передчуття, творче осяяння та миттєву оцінку. Аналіз інтуїції в управлінській діяльності показав, що ефективні менеджери в умовах невизначеності поєднують аналітику з інтуїцією, яка базується на неявних знаннях. Вона відіграє значущу роль на всіх етапах управлінського рішення, сприяючи стратегічності й адаптивності.

У другому розділі «Методологія та організація емпіричного дослідження інтуїції» представлено концепцію розвитку інтуїції у процесі прийняття рішень за умов невизначеності, описано вибірку, програму та розкрито методологічну основу емпіричного дослідження психологічних особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень. Дисертантка переконливо обґрунтовує усі складові методологічного та методичного

апарату. Обрані методи дослідження є цілком адекватними змісту роботи.

У третьому розділі дисертації «Емпіричне дослідження особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень» встановлено, що на прояв інтуїції керівника під час ухвалення рішень впливає комплекс чинників: типи інтуїції, рівень критичного мислення, толерантність до невизначеності, управлінські навички, особистісні характеристики (емоційна стабільність, соціальна адаптація), а також тип організаційної культури, що змінюється залежно від управлінського досвіду та рівня.

Високий рівень критичного мислення асоціюється з вираженістю холістичної та інферентної інтуїції, особливо у топ-менеджерів. Особистісні риси, як-от емоційна стабільність і відкритість до нового, позитивно впливали на розвиток афективної інтуїції. Управлінські компетенції (стратегічне мислення, делегування та командна взаємодія) сприяли використанню інтуїції в умовах кризи. Толерантність до невизначеності полегшувала звернення до інтуїтивного прийняття рішень, тоді як організаційна культура коригувала стиль їх реалізації: від обережного інтуїтивного підходу у магістрів до цілісного, усвідомленого використання інтуїції у досвідчених керівників.

Аналіз моделей взаємозв'язку типів інтуїції на різних управлінських рівнях засвідчив, що у магістрів переважає афективна інтуїція, пов'язана з емоціями та міжособистісною взаємодією, що свідчить про ситуативний характер їхніх рішень. У менеджерів середньої ланки активізується інферентна та холістична інтуїція завдяки накопиченню досвіду й розвитку аналітичних здібностей. Топ-менеджери демонструють інтегровану модель, у якій усі типи інтуїції взаємодіють через критичне мислення, високу толерантність до невизначеності та сприятливу інноваційно орієнтовану культуру. Отримані результати підтверджують поступовий розвиток складної та адаптивної інтуїтивної системи залежно від рівня професійного становлення керівника. Розроблені рекомендації мають прикладне значення для організації психологічного супроводу управлінської діяльності, розробки навчальних програм, спрямованих на розвиток інтуїтивної компетентності,

посилення адаптаційного потенціалу, удосконалення комунікативних навичок і зниження психологічної вразливості в умовах стресу та невизначеності.

Логічним завершенням дисертаційного дослідження є обґрунтовані висновки, що відповідають поставленим завданням та меті дослідження і роблять внесок у розробку теорії та практики психологічної науки.

Дисертаційна робота Теліпко Н.О. є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить ознак порушення норм академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом дисертаційне дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні. Водночас, оскільки окремі його положення є дискусійними, слід зробити певні уточнення та рекомендації.

1. У дисертації як методологічну основу обрано особистісно-діяльнісний, системний та суб'єктний підходи. На наш погляд, варто було б пояснити, чому не були використані інші теоретичні підходи, такі як психоаналітичний чи соціокультурний, які також мають потенціал у вивченні інтуїції.

2. У другому розділі з описом методик, на нашу думку, слід детальніше обґрунтувати вибір методики «Шкала інтолерантності до невизначеності» для дослідження саме інтуїції в управлінському контексті.

3. У дисертації висвітлено позитивні аспекти інтуїції як управлінської компетентності. Водночас, на наш погляд, було б доцільно приділити більше уваги можливим обмеженням та недолікам інтуїтивного прийняття рішень, зокрема впливу емоційних факторів, когнітивних викривлень та суб'єктивних упереджень. Таке розширення дозволило б більш повно охарактеризувати межі ефективності інтуїції у професійній діяльності менеджера.

4. У дисертації надано рекомендації розвитку інтуїтивної компетентності з урахуванням ієрархічного рівня менеджерів, що є безперечною перевагою. Водночас, ці рекомендації мають загальний характер і могли б бути більш конкретизованими з розширеним списком методів (психотренінгів, навчальних модулів, коучингів), що сприяють розвитку інтуїтивного мислення

у професійній діяльності.

Проте, висловлені зауваження та пропозиції не впливають на загальну високу оцінку дисертацій, яка є зразком ретельного, змістового і ґрунтовно проведеного дослідження. Зроблені у роботі висновки становлять вагому наукову новизну і теоретичну цінність. Слід наголосити на самостійності дослідження, авторському формулюванні теоретичних засад роботи, оригінальності та винахідливості у розроблені поставлених завдань.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Теліпко Наталії Олександрівни «Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових висновків, їх достовірністю, якістю оформлення відповідає вимогам нормативних актів щодо дисертацій, зокрема, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року, а її автор, Теліпко Наталія Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри мовної та
психолого-педагогічної підготовки
Одеського національного
економічного університету

